

‘Leren van jeugdzorgverhalen’

Verslag middagsymposium Stedelijk Museum Breda, 8 april 2025

Begin van het verhaal: Terug kijken om vooruit te komen

Met veel oud jeugdzorgcliënten gaat het verbazend goed in hun latere leven. Dat hoorden de vrijwilligers van ‘Erfgoed jeugdzorg’ van bezoekers aan hun minimuseum in Oosterhout. Oud jeugdzorgcliënten worden daar geholpen om het verhaal van hun jeugdzorgtijd te reconstrueren. Soms gaan dingen met kinderen niet goed, zowel in gezinnen als in jeugdzorg. Daardoor krijgen geluiden over misstanden en geldtekort in de jeugdzorg relatief veel aandacht in de media. Maar er gaat ook veel goed. Daarom interviewden Erfgoed Jeugdzorg en podcastmaker Verhalis vijftien oud jeugdzorgcliënten over hun jeugdzorgtijd. Met die vijftien korte podcasts willen zij het beeld over jeugdzorg nuanceren. Wilbert Willems, voorzitter van de organiserende stichting ‘Geschiedenis Jeugdzorg West-Brabant’ en indertijd voorzitter van het Indicatie en Zorgtoewijzings Team jeugdzorg West-Brabant (IZT), opende het symposium onder het motto: “Terugkijken om vooruit te komen”.

Het verhaal van de vijftien podcasts

De podcasts zijn te beluisteren via QRcodes op borden bij vroegere jeugdzorglocaties in West-Brabant en op www.geschiedenisjeugdzorgwb.nl/podcasts.

Op die website staat ook een zestiende podcast, die in het symposium op 8 april 2025 is gelanceerd. Daarin vertellen drie jeugdzorgonderzoekers wat die vijftien verhalen ons leren. Hun conclusie: hulp aan kinderen/jongeren is onlosmakelijk verbonden met de persoonlijke inzet van jeugdzorgwerkers. Het écht naar kinderen luisteren, af en toe een aai over de bol, het feit dat kinderen zich gezien en gewaardeerd voelen heeft vaak het verschil gemaakt. Jeugdzorgwerkers verdienen daarom een ander beeld in de media. Samen met ouders doen zij er toe, als een kind in problemen komt.

Moraya zingt haar verhaal

Zangeres en songwriter Moraya zong tijdens het symposium het nummer ‘Tijd voor mij’ van het album over haar jeugdzorgtijd ‘Valse start’ (youtu.be/GQDU5vVG-to?si=SSvzG-s5NNFiLpfU). Ze heeft bijna haar hele jeugd in jeugdzorg gewoond. Ze is 15 keer verhuisd en herkent veel in de vijftien podcasts. Een familievriend, die altijd benieuwd naar haar is en waar ze haar hoofd op zijn schouder kan leggen, maakte het verschil. In een gezinshuis, waar ze zich thuis voelde, kwam ze op het idee om haar dossier op te vragen. Dat veranderde het gevoel, dat het allemaal aan haar lag. Nu zit ze met haar 27 jaar in een stijgende lijn en heeft ze bijna haar HBO diploma.

Het verhaal van de zestiende podcast

De zestiende podcast (scan de QRcode) is een compilatie van een aantal bijzondere fragmenten uit de vijftien korte podcasts samen met de reactie van drie jeugdzorgonderzoekers daarop. Podcastmaker Carine van Vugt leidde de lancering van de zestiende podcast in en vertelde daarbij over haar ervaring bij het maken van de podcasts: "Het trof me hoe vaak het in de jeugdzorg gaat om kinderen, die net zo normaal zijn als ik en dat het dus meestal niet aan hen ligt maar aan de ouders, of de situatie waarin ze opgroeien". Vervolgens liet ze delen uit de zestiende podcast horen.

- Twee zusjes op Lentehof, wier alleenstaande moeder met de noorderzon vertrokken was en voor wie het onnoemelijk belangrijk was, dat zij bij elkaar konden blijven: “Onze ouders hadden andere talenten” en “We hebben in Lentehof weer geleerd liefde te ontvangen en te geven”. De zussen komen nog altijd bij hun vroegere groepsleiding, die ook hun jeugdfoto’s bewaart.
- Ronnie (Lievenshove): “Mijn plan voor een boot van melkpakken faalde natuurlijk, maar de hele groep hielp mee om de melkpakken te verzamelen”. Zijn groepsleiders legden contact met zijn grootouders, waardoor het contact met de familie weer herstelde.
- Het verhaal van de rolschaatsen (Krabbebossen): groepsleider Loes die zag hoe belangrijk dat voor een meisje was, daarvoor geld ging inzamelen en haar blijdschap nog steeds levendig voor zich ziet.
- Suzanne, voor wie het gezinshuis op Laanzicht haar thuis was en die haar gezinshuisouders nog steeds ziet, maar die erg verdrietig was toen er nieuwe gezinshuisouders in ‘haar gezinshuis’ kwamen.
- Hielke (Almata), die in de structuur van de beslotenheid begreep dat zijn toekomst van hemzelf afhing.

Carine van Vugt sloot af met verwijzen naar de documentaire ‘Een valse start’ van Nicolaas Veul (januari 2025, www.vpro.nl/programmas/een-valse-start). Daarbij beleefde zij hetzelfde als bij het maken van de podcasts: hoe belangrijk ouders zijn en hoe tijdloos de essentie van jeugdzorgwerk is: warmte en structuur. Collega podcastmaker Jeroen Neus viel haar bij: Onze jeugdzorgverhalen en Nicolaas Veul vertellen eenzelfde verhaal.

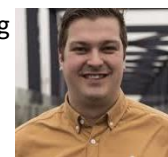

Het verhaal van jeugdzorgkenners

Lian Smits (bestuurder Sterk Huis, Tilburg) leidde het panel op het symposium. Zij startte met complimenten voor de vijftien podcasts: Het is een heel mooi palet met warme verhalen. Daarna stelden de drie panelleden zich voor, die vervolgens op de zestiende podcast reageerden.

- Björn Rommens, oud jeugdzorgcliënt, nu fractievoorzitter PvdA Roosendaal, woonde op acht verschillende jeugdzorgplekken. Voor zijn ouders een 'vrijwillige' plaatsing, maar hoe vrijwillig is dat voor een kind? Terugkijkend is het ook de vraag of hulp aan het gezin niet beter was geweest dan uithuisplaatsen. Met zoveel overplaatsingen gaat bovendien veel informatie verloren. Dan telt vooral de eerste pagina van een dossier en houdt een jongere het stempel van toen, terwijl ingeval van Björn al lang het traject naar zelfstandigheid ingeslagen was.
- Peer v.d. Helm, hoogleraar UvA, doet al 20 jaar onderzoek naar werkzame factoren in 24 uren jeugdzorg. De belangrijkste factor: vertrouwen tussen kind/jongere en medewerker/team. Voorbeeld: Enkele jaren terug ging de poort van een gesloten jeugdzorginstelling kapot. Iedereen dacht: nu lopen de jongeren allemaal weg. Maar dat gebeurde niet, ook niet toen de voordeur van het slot ging. Geleerde les: Vertrouwen krijg je terug, al gaat het ook wel eens fout. Accepteer jongeren, zoals ze zijn: "Geef liefde, maar tel wel je messen".
- Bernadette Janssen, gedragswetenschapper Sterk Huis en onderzoeker UvT, volgt gezinnen langdurig om te zien wat jeugdzorg hen heeft geboden. De tijden zijn wel flink veranderd. De 15 podcasts gaan over een tijd dat 24-uurs jeugdzorg vrij gewoon was. Bij problemen als bij Björn Rommens zouden we nu sneller inzetten op hulp aan het hele gezin. Maar kinderen, zoals de zusjes op Lentehof, zullen 24-uurs jeugdzorg nodig houden. Vertrouwen is tijdloos. Dat zit in alle lagen van een organisatie, van boven naar beneden. Het belangrijkste: goede mensen in een goed team gesteund door hun leiding. Dat is de basis voor contact met een kind.
- Björn Rommens: Dan heb je wel bestuurders nodig, die medewerkers daarvoor ruimte geven en daar bij kritiek ook achter blijven staan.

Discussie over jeugdzorgverhalen

De zaal met veel jeugdzorgmensen praatte geleidelijk mee met het panel:

- Wat is de invloed van de liberalisering van de jeugdzorgmarkt? Peer v.d. Helm: Jeugdzorg is daardoor alleen maar duurder geworden. Lian Smits: Er ligt nu een Hervormingsagenda, maar dat is een kopie van nota's uit het verleden. De liberalisering wordt nog steeds niet ter discussie gesteld. Ondertussen blijft het leuren met kinderen voor een passende plek.
- Wat is de invloed van de toenemende scheidingsproblematiek? Bernadette Janssen: Daarop bestaat geen eenduidig antwoord. Ga uit van de basisloyaliteit van een kind: "Where do I belong?".
- Wat is de invloed van Jeugdbescherming? Panel en zaal deelden voorbeelden van een verzakelijke jeugdzorg in een verzakelijke samenleving, waar veiligheid vaak belangrijker is dan menselijkheid. Vroeger bracht de gezinsvoogd een kind naar een instelling, nu doet de politie dat vaak. Vanwege weglouprisco zien kinderrechters soms geen kinderen/ouders bij een zitting en beslissen dan op basis van het dossier.
- Lian Smits: Waarom is liefde geven zo moeilijk geworden? Peer v.d. Helm: Jeugdzorg is steeds meer gaan werken volgens het medisch model: probleempje? dan therapie. We zijn het gewone leven kwijtgeraakt. Jongeren hebben perspectief nodig. Als je veel wordt overgeplaatst, wordt je ook onhandelbaar en kan de rekening oplopen boven een miljoen. Sommige kinderen kunnen we gewoon niet helpen. Er zijn 4 groepen: 1) en 2) kinderen met relatief lichte problemen, al dan niet gemotiveerd voor hulp: dat komt wel goed; 3) gemotiveerde kinderen met grotere problemen: therapie kan helpen, maar ook: leer om ermee te leven; 4) ongemotiveerde kinderen met grotere problemen: accepteer dat we daar geen antwoord op hebben.
- Quotes: "Blijvende vertrouwenspersonen, dat werkt" en "Professionele nabijheid i.p.v. professionele afstand".

Conclusies uit de jeugdzorgverhalen

- Deel verhalen om te laten zien, dat veel oud jeugdzorgcliënten ondanks alles goed terecht zijn gekomen.
- Geloof in de kracht van het gewone leven, in ouders en in steun uit het netwerk van een kind/jongere.
- Plaats alleen uithuis, als dat echt nodig is. Zgn. 'vrijwillig' uit huis voelt voor een kind/jongere als dwang.
- Een risicoloze samenleving bestaat niet. Denk als jeugdzorgwerker na over je keuzes en deel die met collega's. Gaat het toch mis, dan is het jouw schuld niet. Blijf als bestuurder achter medewerkers staan.
- Blijf als jeugdzorgsector vertellen, dat marktwerking in de jeugdzorg niet werkt.